

ББК 67я43
УДК 34(063)
А 43

А 43 «Актуальні завдання та напрями розвитку юридичної науки у ХХІ столітті»: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 22–23 серпня 2014 р. – Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2014. – 136 с.

Видається в авторській редакції. Оргкомітет конференції не завжди поділяє думки учасників.

ББК 67я43
УДК 34(063)

Білоус В. В.

доцент кафедри криміналістики

Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна

ЗАВДАННЯ КРИМІНАЛІСТИКИ В УМОВАХ ТЕРОРИСТИЧНОЇ ВІЙНИ І ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ДЕРЖАВИ

Понад два десятиліття поспіль наш волелюбний народ мав можливість пишатися безкровним здобуття державної незалежності наприкінці ХХ століття. Однак справжню цінність здобутого нашими батьками блага більшість з нас усвідомила лише тоді, коли загроза його втрати стала реальною, як ніколи раніше, вже на початку століття ХХІ. З лютого 2014 р. Україна зазнає агресії з боку держави, яка була одним із гарантів її незалежності й територіальної цілісності. Російська Федерація окупувала два українські регіони – Автономну Республіку Крим та місто Севастополь – і почала активно дестабілізувати ситуацію у південних і східних регіонах України. Не знайшовши підтримки цих дій серед українських громадян на сході та півдні країни, керівництво РФ перейшло до організації терористичної війни проти України. Для цієї війни характерне повне нехтування міжнародним правом та повагою до людського життя. Україна і весь світ дізналися, що для підтримуваних РФ найманців є звичними вбивства мирного населення, тортури, викрадення людей для отримання викупу або перевезення до РФ і незаконного утримання там, як це сталося з Надією Савченко. Терористи не зупиняються перед масовими вбивствами мирних українських громадян, полюванням на людей, які розмовляють українською мовою, які належать до єврейської національності чи ромів. 17 липня 2014 р. спонсорований РФ тероризм перетнув кордони України. Терористами, підтримуваними РФ, вбито 298 іноземних громадян, які летіли літаком Малайзійських авіаліній. Цей злочин стоїть в одному ряду із знищенням цивільного літака над Локербі, атаками 11 вересня 2001 р. та іншими злочинами проти людяності [1]. За оцінками ООН, конфлікт на Донеччині та Луганщині вже торкнувся 4 млн людей, включаючи 156 тис переселенців. Починаючи з середини квітня 2014 р., щоденно отримують поранення або гинуть 60 людей [2]. З 01 квітня по 18 серпня зафіксовано 1026 повідомлень про викрадення та захоплення людей у заручники на території Харківщини, Донеччини та Луганщини. Наразі звільнено та встановлено місцезнаходження 558 осіб, доля 468 осіб залишається невідомою [3]. Збитки від руйнування інфраструктури Донбасу сягнули 8 млрд грн [4].

Ворог підступний і цинічний, він розв'язав раніше невідому людству війну одночасно у двох просторах – реальному, з описаними вище наслідками, та віртуальному, у вигляді численних актів DDoS-атак на офіційні web-сайти

центральної влади і українських засобів масової інформації, «псевдозамінувань» об'єктів інфраструктури, протиправного доступу до персональних даних військових і цивільного населення та маніпулювання ними, поширення через мережу Інтернет і підконтрольні телеканали неприховано брехливої інформації та вчинення інших дій, спрямованих на збурення паніки і дестабілізацію обстановки. Лавиноподібний експорт до України міжнародного тероризму у сукупності з ініційованою ззовні активізацією вітчизняного криміналітету зумовлюють гостру потребу у правильному визначенні та оперативному вирішенні нагальних завдань криміналістики – провідної науки кримінального циклу, виникнення і розвиток якої цілковито присвячені боротьбі зі злочинністю.

Завдання криміналістики, спрямовані на оптимізацію процесів виявлення, розкриття, розслідування і попередження злочинів, В. Ю. Шепітько диференціює на два основні рівні: 1) завдання, спрямовані на удосконалення теорії криміналістики; 2) завдання, спрямовані на удосконалення правозастосовної практики [5, с. 150].

У контексті завдань першого рівня варто відзначити, що кінцевим «продуктом» криміналістичної науки, що надходить на озброєння слідчої практики, є окремі криміналістичні методики, до змісту яких на основі положень і висновків загальної і окремих криміналістичних теорій комплексуються криміналістичні рекомендації зі здійснення судового дослідження і попередження злочинів [6, с. 727]. Тому до числа невідкладних завдань криміналістики слід віднести розроблення нових і удосконалення існуючих криміналістичних методик розслідування злочинів, які перебувають у причинно-наслідковому зв'язку з тривалим створенням сприятливих умов для посягання на територіальну цілісність і недоторканність України, ослабленням держави, фінансуванням тероризму, заподіянням шкоди громадянам, юридичним особам і державі, а також тих злочинів, які з урахуванням історичного досвіду можуть в майбутньому перешкоджати повосенній відбудові держави. Серед них злочини: проти основ національної безпеки України і громадської безпеки; у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації; проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян; військові злочини; злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку; проти життя та здоров'я, волі, честі та гідності особи, власності; у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг; злочини у сфері використання комп'ютерів, систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку.

У рамках розроблення тактичних особливостей провадження окремих слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій при розслідуванні цих злочинів слід приділити підвищену увагу формулюванню дієвих рекомендацій щодо поведінки з учасниками бойових дій і жертвами терактів, забезпеченню особистої безпеки учасників кримінального провадження від протидії зацікавлених осіб, звиклих до вчинення масових вбивств, та інших загроз мілітаризованого середовища.

Нагальна потреба у використанні спеціальних знань зумовлює актуальність розроблення, в т. ч. на основі розкриття потенціалу супутникової, аерофото-

відеозйомки і геолокації, експертних методик ідентифікації новітньої військової техніки, зброї і боєприпасів, у т. ч. й тих, що попри заборону міжнародними конвенціями застосовуються агресором проти нашого народу. Є гостро витребуваною розробка з застосуванням сучасних інформаційних технологій і методик ідентифікації осіб, причетних до злочинної діяльності в зоні Антитерористичної операції і за її межами, за аудіо-, фото- і відеоматеріалами, що містяться в різних транспортних телекомунікаційних мережах і електронних інформаційних системах.

У контексті завдань другого рівня, спрямованих на удосконалення правозастосовної практики, яка гостро відчуває дефіцит часу, вважаємо, що задоволенню прикладних потреб можуть слугувати розроблені на основі вище згаданих окремих криміналістичних методик програми дій слідчого – методичні розробки, розраховані на оперативне використання і максимально пристосовані до цього. Їх адаптація до умов конкретного випадку повинна бути максимально простою – шляхом перебору зафіксованих у програмі варіантів дій залежно від наявності інформації [6, с. 724]. Швидкість опрацювання всіх можливих варіантів повинна бути забезпечена сучасною комп'ютерною технікою і відповідним програмним забезпеченням. В рамках цих програм повинен бути максимально формалізований не тільки початковий етап розслідування злочину, але й алгоритми провадження окремих слідчих (розшукових) дій.

Поглиблена співпраця вітчизняних вчених різних галузей знань з представників прогресивної світової спільноти повинні бути синергетично об'єднанні у спільній науково-технічній діяльності над вирішенням питань належного забезпечення органів кримінальної юстиції новітніми техніко-криміналістичними засобами. В т. ч. й тими, що забезпечують можливість дистанційного провадження більшості слідчих (розшукових) дій (робототехніка, безпілотні літальні апарати (дрони) для проведення слідчих оглядів, обшуків тощо).

Кадровому забезпеченню органів кримінальної юстиції повинні слугувати належний професійний відбір і якісна криміналістична освіта – інтегрована відповідно до соціальних функцій і структурована адекватно параметрам моделей спеціалістів система навчання оперуванню методами й засобами криміналістики в практичній діяльності та прищеплення вмій і навичок, необхідних для їх застосування [7, с. 66]. Проф. Г. Маннс у своїй роботі «Криміналістика, як прикладна дисципліна и предмет преподавания» багато десятиліть тому сформулював своє бачення відповідей на запитання «Хто? Що? Кому?» повинен викладати для підготовки справжніх криміналістів. Не вдаючись у детальний аналіз відомих відповідей видатного вченого, додамо, що міцна конструкція не може бути збудована на прогнилому фундаменті. Відтак, честі викладати криміналістику і навчатися їй за жодних обставин не можуть бути удостоєні люди «які ідеологічно заперечували українську державність і виступали із відкритими закличками до її повалення» [8]. Коли ж з обох сторін в навчальному процесі з передання і отримання глибоких соціально значущих криміналістичних знань і доведення до автоматизму професійних навичок братимуть участь віддані своїй справі і загальнолюдським цінностям носії незламного духу волелюбного Українського Народу, – наша беззаперечна перемога у розв'язаній проти Украї-

ни війні і над повоєнною злочинністю стане справою найближчої перспективи.
Слава Україні!

Література:

1. Заява Верховної Ради України «Щодо протидії поширенню підтримуваного Російською Федерацією міжнародного тероризму»: Постанова Верховної Ради України від 22 липня 2014 року № 1597-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1597-18>
  2. Конфликт в Донбассе затронул почти 4 миллиона человек – ООН [Електронний ресурс] // Коментарии. – 2014, 17 серпня. – Режим доступу : <http://comments.ua/life/482862-konflikt-donbasse-zatronul-pochti-4.html>
  3. З початку проведення АТО зафіксовано понад тисячу повідомлень про викрадення людей терористами [Електронний ресурс] // Прес-служба МВС України. – 2014, 19 серпня. – Режим доступу : <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/1129650;jsessionid=1AE966DB07ADDDAE62F78FC27F1CC676>
  4. Збитки від бойових дій на сході України можуть скласти \$8 млрд – Яценюк [Електронний ресурс] // УНІАН. – 2014, 19 серпня. – Режим доступу : <http://economics.unian.ua/finance/952890.html>
  5. Шепитько В. Ю. Криміналістика в системі юридических наук и ее роль в глобальном мире [Текст] / В. Ю. Шепитько // Криміналістика та судова експертиза: наука, навчання, практика: зб. наук. пр. у 2-х т. – Х.: Видавнича агенція «Апостіль», 2014. – Т. 1. – С. 142–153.
  6. Белкин Р. С. Курс криминалистики: Учеб. пособие для вузов [Текст] / Р. С. Белкин. – 3-е изд., дополненное. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2001. – 837 с.
  7. Криминалистическое обеспечение деятельности криминальной милиции и органов предварительного расследования: моногр. [Текст] / под ред. Т.В. Аверьяновой, Р.С. Белкина. – М.: Новый юрист, 1997. – 268 с.
  8. Викладачів, що підтримували терористів, не можна допускати до дітей – Квіт [Електронний ресурс] // УНІАН. – 2014, 06 серпня. – Режим доступу : <http://www.unian.ua/society/947945-vikladachiv-scho-pidtrimuvali-teroristiv-ne-mojna-dopuskati-do-ditey-kvit.html>
-